

ALEKSANDRA CHLIPAŁA OG SÓLBORG JÓNSDÓTTIR

GREINING Á STARFSMENNTUN PÓLSKRA ATVINNULEITENDA

Aleksandra Chlipala

Sólborg Jónsdóttir

Haustið 2013 stóð Mimir-símenntun fyrir rafrænni könnun um starfsmenntun pólskra atvinnuleitenda á Íslandi. Verkefnið var styrkt af mennta- og menningar- málaráðuneytinu í gegnum sjóðinn Nám er vinnandi vegur. Samstarfsaðili í könnuninni var Vinnumála- stofnun. Aleksandra Chlipala sá um framkvæmd könn- unarinnar og úrvinnslu hennar í samstarfi við Sólborgu Jónsdóttur.

Markmiðið með könnuninni var að kortleggja starfsmenntun pólskra atvinnuleitenda og kanna áhuga meðal þeirra á frekari starfsmenntun á Íslandi. Niður- stöðurnar er hægt að nýta til að þróa starfsmennta- úrræði og raunfærnimat sem hentar markhópnum. Pólverjar eru stærsti hópur nýrra íbúa landsins. Starfs-

menntun í Póllandi er af mjög fjölbreyttum toga og alls ekki allt sem er í boði þar er til á Íslandi. Það hefur því stundum reynst Pólverjum erfitt að fá menntun sína og starfsreynslu metna hér á landi. Með því að kortleggja þessa menntun og kynna hana verður hún vonandi sýnilegri og auðveldara að bera hana saman við íslenska menntakerfið og íslenskan vinnumarkað. Vonandi verður það til þess að auka möguleika innflytjenda til fjöl- breytts starfsnáms og til að efla raunfærnimat.

FRAMKVÆMD

Úrtakið var 1.540 einstaklingar sem höfðu verið á atvinnu- leysissskrá í sex mánuði eða lengur á tímabilinu 1. janúar 2010 til 31. desember 2012. Könnunin var nafnlaus og fengu 1.340 einstaklingar sendan tölvupóst með tengli á rafræna könnun. Hvatning til að taka þátt var send tvisvar sinnum með sms-skilaboðum en einnig var hringt í 30 ein- staklinga sem höfðu ekki tölvupóst og þeim boðið að taka þátt. Spurningarnar voru á pólsku og voru niðurstöður ekki persónugreinanlegar. Alls 258 manns svöruðu könnuninni, eða 19,3%. 26 einstaklingar neituðu þátttöku eða 1,94%. Þótt svarhlutfall geti talist lágt er það mat greinarhöfunda að niðurstöðurnar gefi góðar vísbendingar um bæði menntunar- stig og þá tegund starfsmenntunar sem pólskir innflytjendur á Íslandi búa yfir.

Spurningarnar voru alls 13. Spurt var um:

1. Kyn
2. Aldur
3. Menntun
4. Starfsheiti
5. Starfsreynslu (alla reynslu lengri en 6 mánaða)
6. Áhuga á að taka þátt í starfstengdu námi
7. Hvers konar starfstengdu námi væri áhugi fyrir
8. Áhuga á að taka þátt í tungumálanámskeiði
9. Hvers konar tungumálanámskeiði væri áhugi fyrir
10. Hvort viðkomandi hefði unnið við sína starfsgrein á Íslandi
11. Hvort viðkomandi ynni núna á Íslandi
12. Kunnáttu í íslensku (sjálfsmat)
13. Gefinn var möguleiki á athugasemdum og spurn- ingum frá þátttakendum.

KYNJAHLUTFALL OG MENNTUNARSTIG

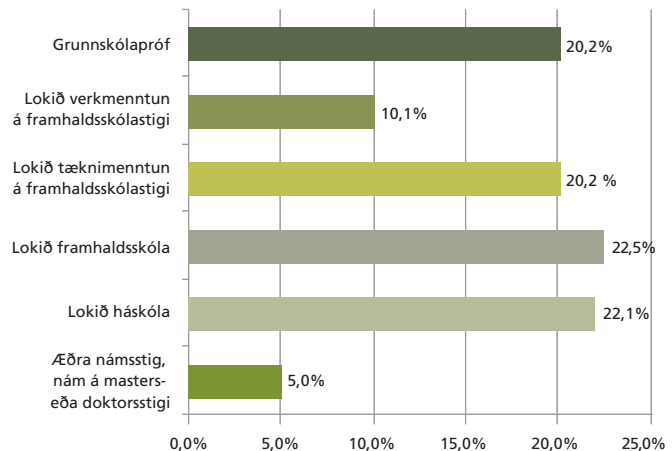
Fleiri karlar en konur fengu könnunina senda en svarhlutfallið var jafnt milli karla og kvenna. Meira en helmingur þátttakenda var á aldrinum 28 til 40 ára en fólk eldra en 61 árs var aðeins 3,1%. Hlutfall þeirra sem hafa lokið námi á framhaldsskólastigi, þ.e. tækninámi, iðnnámi eða eru með stúdentspróf, er 64,8. Alls 30,3 % þátttakenda hafa lokið námi á háskólastigi. Hærra hlutfall kvenna en karla hefur lokið háskólanámi (57,7% kvenna á móti 42,3% karla) og hærra hlutfall karla en kvenna höfðu lokið iðn- eða tækninámi (57% karla á móti 43% kvenna). Meirihluti þátttakenda í hópi 40 ára eða eldri hafa iðn- eða tæknimenntun. Í yngri aldurshópnum er menntunin fjölbreyttari.

Alls gáfu þátttakendur upp 79 starfsheiti en þau algengustu eru birt í mynd 2. Sumir gáfu ekki upp neitt starfsheiti þar sem þeir hafa einungis lokið grunnskólanámi eða eru með almennt stúdentspróf (alls 6,2%). Gefa mátti upp fleiri en eitt starfsheiti. Starfsheitin eru af fjölbreyttum toga og spanna allar helstu iðngreinar, þjónustugreinar og störf á heilbrigðisviði. Starfsheitin eru þverskurður af þeirri menntun sem Pólverjar hafa og gefa góða vísbandingu um þá menntun sem pólskir innflytjendur búa yfir.

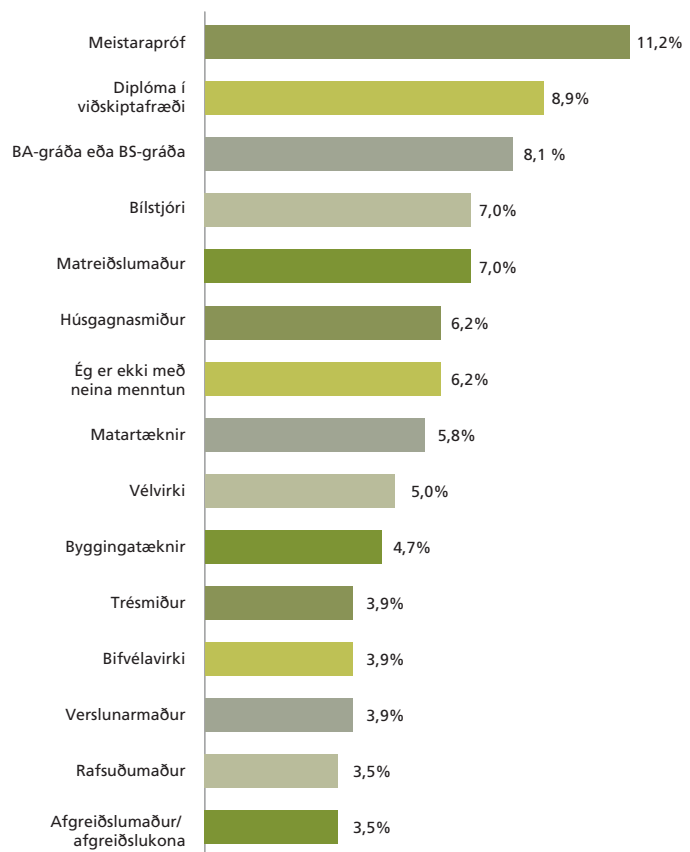
Reynsla þátttakenda á vinnumarkaði er einnig yfirgripsmikil. Í mynd 3 má sjá þau störf sem oftast voru nefnd. Alls gáfu þátttakendur upp 120 ólík störf sem þeir höfðu reynslu af. Velja mátti fleiri en eitt starf, þar sem þátttakendur voru beðnir að velja eða gefa upp alla starfsreynslu lengri en 6 mánuði sem þeir bjuggu yfir, hvort sem er á Íslandi eða annars staðar. Eins og sjá má á mynd 3 er reynsla af afgreiðslustörfum oftast nefnd en einnig hafa margir unnið iðnaðarstörf, sem kokkar eða við þjónustu. Meðal áhugaverðra starfa sem þátttakendur hafa reynslu af má nefna byggingu gler-svala, glerblástur, stíflugerð, gangagerð, mannauðsstjórnun, vinnu í brugghúsi, innanhússhönnun, umsjón tölvukerfa og lögfræðistörf svo nokkur séu nefnd.

Þátttakendur voru spurðir hvort þeir hefðu áhuga á að stunda starfstengt nám. Mikill meirihluti hefur áhuga á því, eða alls 72,9%. 19,4% eru óvissir og 7,8% hafa ekki áhuga. Munur er á konum og körlum í þessu sambandi og einnig skiptir aldur og menntunarstig þátttakenda máli. 75,6% kvenna sögðust hafa áhuga á móti 70,1% karla. Yngri svarendur hafa meiri áhuga en þeir eldri. Áhugasamasti hópurinn er á aldrinum 41–50 ára, þar sem alls 81,8% sagðist hafa

Mynd 1 – Menntun

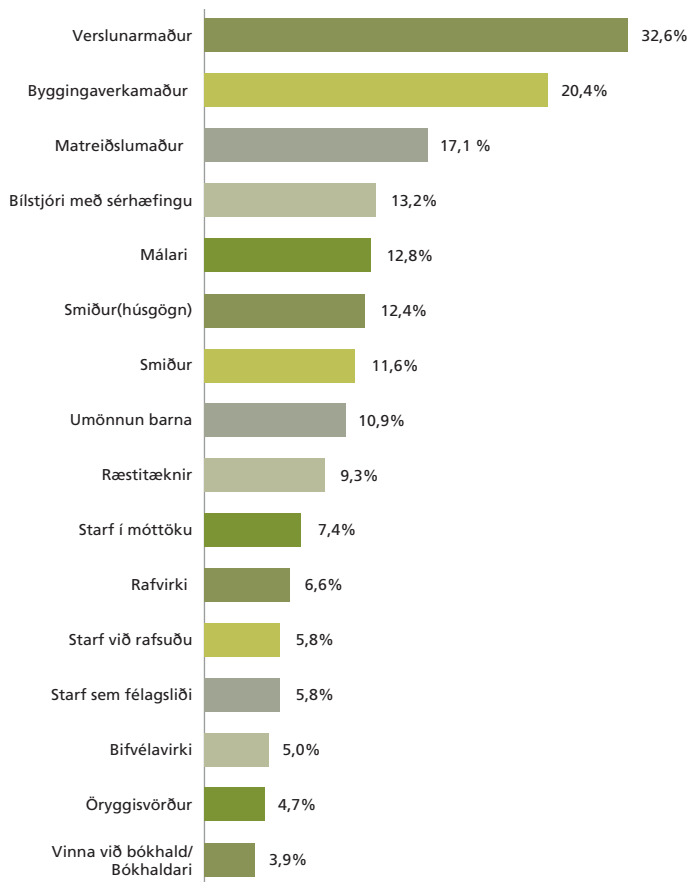

Mynd 2 – Starfsheiti

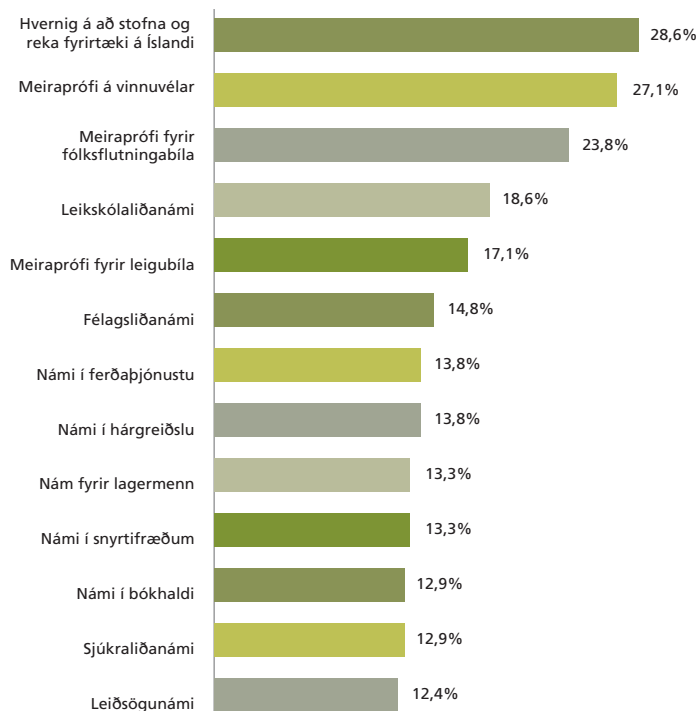

áhuga á starfstengdu námi. Eins og sjá má á mynd 4 er það starfstengda nám sem þátttakendur hafa mestan áhuga á námskeið sem snýr að því hvernig á að stofna og reka fyrirtæki á Íslandi. Einnig kom fram áhugi á að fá tækifæri til að taka meirapróf af ýmsum toga auk áhuga á leikskólalíða- og félagslíðanámi.

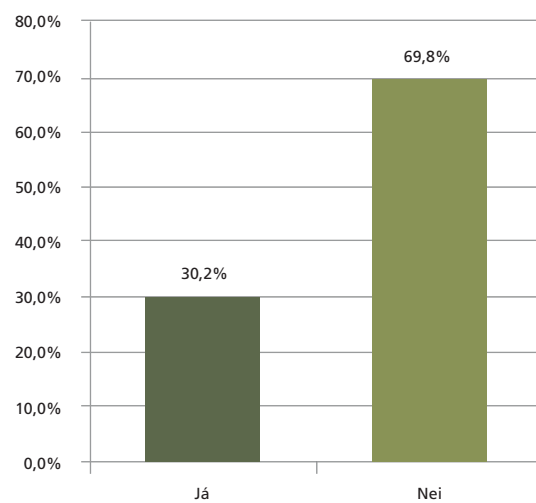
Mynd 3 – Starfsreynsla (lengri en 6 mánuðir).

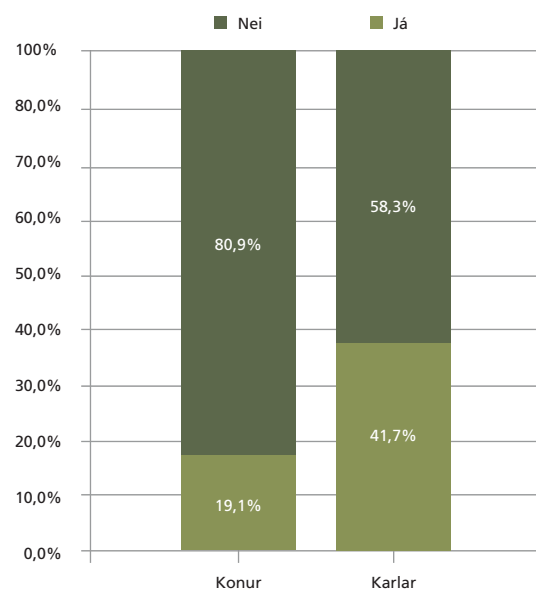
Mynd 4 – Hvers konar starfstengdri þjálfun hefur þú áhuga á?

Mynd 5a – Hefur þú starfað við þína sérgrein á Íslandi?

Mynd 5b – Hefur þú starfað við þína sérgrein á Íslandi? Skipt eftir kyni.

Ljóst er af mynd 5a að mikill meirihluti hefur ekki starfað við sína sérgrein á Íslandi. Ekki var spurt um ástæður þess eða hverjar þátttakendur telja ástæðurnar vera en telja má víst að bæði skorti á íslenskukunnáttu og að skorti á tækifærum á íslenskum vinnumarkaði sé um að kenna.

Á mynd 5b má sjá að hærra hlutfall karla en kvenna hafa starfað við sína sérgrein á Íslandi, eða 41,7% á móti 19,1% kvenna. Þar sem fleiri karlar en konur í hópi þátttakenda hafa menntun og reynslu á sviði iðngreina, má draga þá ályktun

að iðnmenntun veiti nokkuð greiðan aðgang að störfum í greininni, að minnsta kosti á uppgangstímum.

Rúmlega helmingur þeirra sem tóku þátt í könnunni var að vinna á Íslandi þegar hún var gerð, sjá mynd 6. Ekki liggur fyrir hvað þessi hópur hafði verið lengi á atvinnuleysisrá né hvort tengsl séu á milli þeirra sem hafa verið lengi atvinnulausir og þeirra sem voru án atvinnu þegar þeir svöruðu könnuninni. Allir sem svöruðu höfðu þó verið án atvinnu í sex mánuði eða lengur á tilteknu tímabili. Hærra hlutfall karla en kvenna voru að vinna, eða 60,6% karla á móti 48% kvenna. Áhuga vekur að 71,8% þeirra sem hafa unnið við sína starfsgrein á Íslandi voru að vinna þegar könnunin var gerð, ýmist í fullu starfi eða hlutastarfi, á móti 55,5% þeirra sem höfðu aldrei unnið starf tengt sinni sérgrein á Íslandi.

TUNGUMÁLANÁM OG TUNGUMÁLAKUNNÁTTA

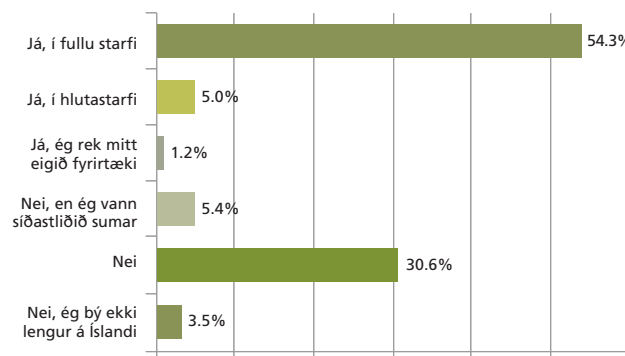
Hluti af rannsókninni samanstóð af spurningum sem snéru að íslenskukunnáttu og áhuga á tungumálanámskeiði. Þátttakendur voru beðnir að meta sjálfir kunnáttu sína í íslensku. Spurt var: Hver er kunnátta þín í íslensku? Valmöguleikar og svarhlutfall skiptust þannig:

- a) Mjög góð kunnátta, alls 1,6%
- b) Góð kunnátta, alls 10,1%
- c) Ég get átt samskipti í hversdagslegum aðstæðum, alls 37,2%
- d) Ég get sagt nokkur orð, alls 47%
- e) Ég kann ekkert í tungumálinu, alls 3,9%

Töluvert hærra hlutfall kvenna en karla telja sig geta átt samskipti í hversdagslegum aðstæðum, eða 40,5% kvenna á móti 33,9% karla. Alls 55,1% karla telja sig einungis geta sagt nokkur orð. Menntun og aldur þátttakenda virðist skipta hér máli en yngri þátttakendur og þeir sem hafa háskólamenntun meta getu sína á hærra stigi. Það ber að nefna að þetta var sjálfsmat og að fólk hefur gjarnan tilhneigingu til að vanmeta kunnáttu sína og færni í tungumálum. En hvað sem því líður er stór hluti þátttakenda sem metur kunnáttu sína í íslensku þannig að þeir geti einungis sagt nokkur orð. Það er bagalegt og hamlar mjög framgangi fólks á vinnumarkaði að geta ekki átt í daglegum samskiptum án mikilla vandkvæða.

Síðasti hluti könnunarinnar var spurning sem snéri

Mynd 6 – Ertu að vinna núna á Íslandi?

að áhuga þátttakenda á því að stunda tungumálanám og starfstengt nám. Meirihluti fólks sem vildi taka þátt í tungumálanámskeiði vildi einnig stunda starfstengt nám, eða alls 80,7%, en þeir sem voru óákveðnir hvað varðar tungumálanám voru það einnig hvað varðar starfstengt nám, eða alls 58,3%. Ef borin eru saman atvinnuþáttaka og vilji til að stunda nám kemur í ljós mikil fylgni á milli þeirra sem vinna núna (fullt starf eða hlutastarf) og hafa unnið sumarið áður og þess að vilja taka þátt í námi, en um 80% allra þeirra hafa áhuga á námi. Þeir sem voru ekki að vinna þegar könnunin var gerð hafa minnstan áhuga á að taka þátt í námi (68,4%) eða eru óákveðnir (22,8%). Þetta sýnir skýrt að virkni á vinnumarkaði þýðir meiri virkni á öðrum sviðum lífsins.

AÐ LOKUM

Það er von okkar höfunda að niðurstöður þessarar könnunar verði vísir að því að starfsmenntun pólskra innflytjenda verði bæði sýnilegri í umræðu um menntunartig íbúa landsins og að hún verði metin betur að verðleikum en verið hefur á íslenskum vinnumarkaði. Einnig ættu bæði yfirgripsmikil reynsla og tegundir af starfsmenntun þátttakenda að geta orðið uppspretta nýrra leiða í raunfærnimati. Ljóst er að mikill meirihluti þátttakenda er með menntun á framhalds- eða háskólastigi en hefur ekki haft tækifæri til að nýta hana í starfi hér á landi.

Greina má mikinn áhuga hjá þátttakendum á því að fá tækifæri til starfstengds náms á Íslandi og að flétta það saman við þjálfun í íslensku. Þessar niðurstöður haldast í hendur við þá þróun í Evrópu og á Norðurlöndum að tengja saman starfstengt nám og tungumálaþjálfun fyrir innflytjendur. Staðreyndin er nefnilega sú að það er óraunhæft að ætlast til þess að innflytjendur „klári“ að læra íslensku áður

en þeir fari að læra eitthvað annað. Tileinkun tungumáls gerist með því að nota tungumálið en margir innflytjendur hafa fá tækifæri til að nota málið og verða framfarir því mjög hægar eða alls engar. Samþætting tungumálanáms og starfsþjálfunar veitir möguleika á að efla fólk bæði persónulega, hvað varðar þátttöku í íslensku samfélagi, og að efla það á vinnumarkaði með því að gefa því tækifæri til að fá fjölbreytt störf. Það er allra hagur að slíkt kerfi fái að þróast og blómstra á Íslandi.

UM HÖFUNDANA

Sólborg Jónsdóttir er deildarstjóri Tungumála- og fjölmenningsdeildar hjá Mími-símenntun. Hún hefur starfað lengi að málefnum sem tengjast íslenskukennslu fyrir útlendinga og námsefnisgerð.

Aleksandra Chlipała, hefur lokið MA-gráðu í sálfræði (sérhæfing: menningarsálfræði, skipulagssálfræði og íþróttasálfræði). Hún er verkefnastjóri í fjölmenningu og frístundaráðgjafi í frístundamiðstöðinni Kampi. Hún vinnur einnig með Mími-símenntun, Vinnumálastofnun og fleiri aðilum við ólík fjölmenningsleg rannsóknarverkefni og viðburði (e. workshops). Aleksandra er félagi í fjölmenningsráði Reykjavíkurborgar og félaginu ProjektPolska.is.

ABSTRACT

In the fall of 2013 Mimir Continuing Education conducted an online survey on the vocational education of Polish job applicants in Iceland. The project was funded by the Ministry of Education, Science and Culture through the "Learning is the Way to Work" programme. The Directorate of Labour was a partner in this project and Aleksandra Chlipała was in charge of conducting the survey and its processing in cooperation with Sólborg Jónsdóttir.

The objective of the survey was to map the vocational education of Polish job applicants and their interest in seeking further vocational education in Iceland. The findings can be used to develop vocational education programmes and validation of real competencies suitable for the target group. The largest immigrant group in Iceland is Polish. A vast variety of vocational education is offered in Poland and only a part of this to be found in Iceland. Sometimes it has proven difficult for Polish people to have their vocational education and work experience validated in Iceland. By mapping and presenting the education of this group it is hoped that it will become better known and therefore easier to compare it to the Icelandic educational system and labour market. Hopefully this will make it easier for immigrants to acquire varied vocational education and strengthen validation of real competencies.